

Stichting Het Hornemann huis
Stadhuisplein 3
5611 EM Eindhoven
Tel.nr: 06 – 13411935
E-mail: info@hethornemannhuis.nl
KvK-nummer: 82000646
IBAN: NL62 RABO 0367 9992 85

HERINNERINGSCENTRUM HORNEMANN

Lesbrief ter voorbereiding op jullie bezoek

Voortgezet onderwijs / mbo / hbo / wo | Het verhaal van Edo en Lex Hornemann

Voor de docent

Deze lesbrief helpt je klas voor te bereiden op het bezoek aan Herinneringscentrum Hornemann in Eindhoven. Het bezoek staat in het teken van burgerschap, inclusie en diversiteit, met als rode draad het waargebeurde verhaal van de Joodse broertjes Edo en Lex Hornemann uit Eindhoven, die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn vermoord.

Een goede voorbereiding maakt het bezoek betekenisvoller. We raden aan deze les enkele dagen vooraf te behandelen. Dus niet te lang van tevoren, zodat de leerlingen de informatie nog vers hebben.

In het kort

Duur: ongeveer 50-60 minuten

Doelgroep: voortgezet onderwijs (havo/vwo bovenbouw), mbo

Benodigd: digibord/scherm, deze lesbrief

Doel: leerlingen kennen de historische context van de Jodenvervolging en zijn voorbereid op het verhaal van Edo en Lex én op de link naar actuele thema's als propaganda, uitsluiting en groepsdruk

Let op: vertel het verhaal van Edo en Lex nog niet helemaal af in de klas. Tijdens het theatercollege in het museum maakt de verteller het verhaal juist heel persoonlijk en indringend, met ruimte voor reflectie op cruciale momenten. Dat effect werkt het beste als de leerlingen de afloop nog niet kennen. Gebruik deze lesbrief om het bezoek te introduceren, niet om het te vervangen.

Achtergrond: vervolging, uitsluiting en Eindhoven

Bespreek met de klas wat ze al weten over de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog (1940-1945), en gebruik onderstaande punten om het gesprek te verdiepen:

- Vanaf 1933 kwam Adolf Hitler in Duitsland aan de macht. Hij wees Joodse mensen en ook Roma en Sinti, mensen met een beperking, homoseksuelen en politieke tegenstanders aan als zondebok voor de economische crisis. Een boodschap die vaak genoeg herhaald wordt, gaat voor mensen als waar voelen, ook zonder bewijs.
- Tijdens de Kristallnacht (november 1938) werden in heel Duitsland ramen van Joodse huizen en winkels ingegoooid en synagogen in brand gestoken. Dertigduizend Joodse mannen werden gearresteerd, ruim vierhonderd mensen vermoord.
- In mei 1940 bezette Duitsland Nederland. De uitsluiting van Joodse Nederlanders verliep stapsgewijs: eerst kleine maatregelen (niet meer naar de bioscoop, achter in de tram), later steeds verdergaand. Elke maatregel op zich leek klein wat maakte het moeilijk om op tijd te zeggen: 'nu is het genoeg'.
- Vanaf mei 1942 moesten alle Joodse Nederlanders een gele Jodenster dragen.
- In Eindhoven speelde Philips een dubbele rol: het bedrijf produceerde voor de Duitse oorlogsindustrie, maar directeur Frits Philips richtte ook het SOBU (Speciale Opdrachten Bureau) op om Joodse medewerkers (tijdelijk) bescherming te bieden.
- Wie werd opgepakt, kon terechtkomen in Kamp Vught, en van daaruit op transport naar vernietigingskampen zoals Auschwitz-Birkenau in bezet Polen.
- Van de ongeveer 140.000 Joodse Nederlanders werden er meer dan 100.000 vermoord. In heel Europa werden zo'n zes miljoen Joodse mensen omgebracht.

Zes miljoen is een getal dat nauwelijks te bevatten is. Daarom vertelt

Herinneringscentrum Hornemann het verhaal van twee jongens uit deze stad, met naam en toenaam: Edo en Lex.

Belangrijke begrippen

Deze begrippen komen tijdens het bezoek terug. Bespreek ze vooraf kort met de klas.

Begrip	Uitleg
Kristallnacht	Nacht van 9 op 10 november 1938 waarin door heel Duitsland Joodse huizen, winkels en synagogen werden vernield en aangevallen; het startsein van openlijk geweld tegen Joden.

Begrip	Uitleg
Jodenster	Een gele stof ster die Joodse mensen vanaf mei 1942 verplicht op hun kleding moesten dragen.
SOBU	Speciale Opdrachten Bureau: door Frits Philips opgericht om Joodse Philips-medewerkers tijdelijk bescherming te bieden.
Onderduiken	Je verstoppen, vaak op een geheime plek, om niet gevonden en gedeporteerd te worden.
Kamp Vught	Concentratiekamp in Noord-Brabant, waar ook de familie Hornemann gevangen zat.
Auschwitz-Birkenau	Het grootste vernietigingskamp van nazi-Duitsland, in bezet Polen; hier werden meer dan een miljoen mensen vermoord, de meesten Joods.
Selectie	Het moment van aankomst in een kamp waarop werd bepaald wie direct werd vermoord en wie (voorlopig) moest werken.
Medische experimenten	Onderzoek dat nazi-artsen zonder toestemming en zonder medisch nut op gevangenen uitvoerden, vaak met dodelijke afloop.
Bystander-effect / omstandereffect	Het verschijnsel dat mensen minder snel ingrijpen wanneer er meer omstanders zijn, of wanneer iedereen om hen heen ook niets doet.
Propaganda	Eenzijdige, doelbewust verspreide informatie om een bepaalde mening of houding bij mensen te bevorderen, vaak door herhaling en het aanwijzen van een zondebok.

Wie waren Edo en Lex Hornemann?

Edo en Lex waren twee Joodse broertjes uit Eindhoven. Hun vader, Flip Hornemann, werkte bij Philips; hun moeder heette Bets. Een doodgewoon Eindhovens gezin tot de bezetting hun leven binnendrong.

Stap voor stap werd het gezin buitengesloten: eerst kleine beperkingen, later de verplichte Jodenster, uiteindelijk onderduiken en deportatie naar Kamp Vught. Wat er daarna met het gezin gebeurde inclusief de aangrijpende afloop hoor je tijdens het theatercollege in het museum.

Vertel de leerlingen dat het een indringend, waargebeurd verhaal is, met momenten waarop de verteller de klas een vraag voorlegt om zelf over na te denken. Er is geen 'goed' antwoord op die vragen, het gaat om het besef dat morele keuzes in die tijd zelden zo eenvoudig waren als ze achteraf lijken. Na afloop is er ruimte voor vragen.

Kort gezegd voor de klas

Edo en Lex waren echte broers uit Eindhoven, van jullie eigen stad.

Hun verhaal staat symbool voor de zes miljoen Joodse slachtoffers van de Holocaust en voor de vraag hoe gewone mensen, dader, omstander of slachtoffer konden worden.

Jullie horen hun volledige verhaal tijdens het theatercollege in het museum.

Praat erover in de klas

Gebruik onderstaande vragen om het gesprek vóór het bezoek op gang te brengen. Deze lesbrief legt bewust de link naar nu, dat is ook de insteek van het bezoek zelf.

- Waarom denk je dat uitsluiting in kleine stapjes gebeurde, in plaats van in één keer? Wat maakt een geleidelijk proces moeilijker om te herkennen én om je ertegen te verzetten?
- Zondebokdenken: iemand de schuld geven van een ingewikkeld probleem is geen verschijnsel van toen alleen. Waar zie je dit mechanisme nu, bijvoorbeeld op social media?
- Het bystander-effect (omstandereffect) beschrijft waarom mensen soms niet ingrijpen als anderen dat ook niet doen. Herken je dit uit je eigen omgeving op school, online, in een groep?
- Historici wijzen erop dat veel daders van de Holocaust geen fanatieke ideologen waren, maar gewone mensen die hun eigen positie, carrière of gehoorzaamheid aan het systeem niet ter discussie stelden. Wat zegt dat over hoe 'gewoon' onrecht soms tot stand komt?
- Als je heel eerlijk bent: zou jij de deur hebben opengedaan? Zou je iets hebben gezegd, of hebben weggekeken?

Wat kunnen jullie verwachten tijdens het bezoek?

Het programma in het museum duurt ongeveer twee uur en bestaat uit de volgende onderdelen:

- Theatercollege over het gezin Hornemann met nagesprek over toen en nu (ongeveer 35 minuten)
- Rondleiding door het museum (30 minuten)
- Wandeling buiten naar het monument 'Herinner u de namen' en langs de struikelstenen (30 minuten)
- Workshop (30 minuten)

Na het theatercollege wordt de groep verdeeld in kleinere subgroepen van maximaal 20 leerlingen voor de rest van het programma.

Praktische tips voor het bezoek

- Kom op tijd: het programma begint met het theatercollege. Wie te laat is, kan er pas na afloop weer bij aansluiten.
- Zet mobiele telefoons op stil. Dit geldt voor leerlingen én begeleiders, tijdens het hele bezoek.
- Het is een indringend onderwerp met expliciete inhoud (o.a. medische experimenten). Bereid de leerlingen erop voor dat dit confronterend kan zijn.
- Docenten/begeleiders zijn tijdens het bezoek verantwoordelijk voor het houden van de orde en het verdelen van de groep in subgroepen.